

*Задачей науки должно быть познание того,
что должно быть, а не того, что есть.*
Л. Н. Толстой

Ефективність управління персоналом на підприємстві

УДК 001.816

Письмак В. О.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАПИСАННЯ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Анотація. Розглянуто питання оформлення та написання наукової статті. Виявлено основні помилки при написанні наукових публікацій та наведено загальноприйнятну структуру статті.

Аннотация. Рассмотрены вопросы оформления и написания научной статьи. Выявлены основные ошибки при написании научных публикаций и приведена общепринятая структура статьи.

Annotation. The question of registration and writing of the scientific article are considered. Basic errors of writing of scientific publications are discovered and the generally accepted structure of the article is offered.

Ключові слова: наукова публікація, наукова стаття, науковий стиль.

Питання про підготовку наукових статей до публікації неодноразово розглядалося з різних точок зору, але все-таки багато його сторін дотепер залишалися без уваги. Викликає здивування також той факт, що великі успіхи, досягнуті за останнє десятиліття в проведенні наукових досліджень, майже не наблизили нас до остаточного вирішення цього питання. Існує безліч книг і брошур на тему про те, як писати статті, але всі вони присвячені в основному рекомендаціям загального характеру.

Мета даної статті – розкрити сутність та структуру наукової статті, розглянути питання щодо основних правил її написання.

Наукова публікація є основним результатом діяльності дослідника. Її головна мета – зробити роботу автора надбанням інших дослідників і позначити його пріоритет в обраній області досліджень.

Найбільший інтерес серед наукових публікацій становлять наукові статті. У будь-якій науковій статті повинен бути короткий, але достатній для розуміння звіт про проведене дослідження й об'єктивне обговорення його значення. Звіт має містити достатню кількість даних і посилань на опубліковані джерела інформації, щоб колегам можна було оцінити й самим перевірити роботу.

При виборі напряму науково-дослідної роботи, поперше, потрібно врахувати, що пошуково-дослідницька тема повинна бути:

- а) актуальною – як з практичної, так і з теоретичної точки зору;
- б) посиленою для виконання;
- в) перспективною для наступного продовження роботи в цьому напрямку в науковому суспільстві;
- г) досить забезпеченою відповідним первинним матеріалом;
- д) безумовно цікавою для дослідника, що стимулює пошукову ініціативу.

Щоб написати статтю, необхідно дотримуватися стандартів побудови загального плану наукової публікації і вимог наукового стилю мови. Це забезпечує однозначне сприйняття й оцінку даних читачами. Основними рисами наукового стилю є логічність, однозначність та об'єктивність.

Згідно з вимогами ВАК України оригінальна стаття у фаховому виданні має складатися з таких розділів [1]:

- постановка проблеми;
- актуальність дослідження;
- зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій;
- виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- новизна;
- методологічне або загальнонаукове значення;
- викладення основного матеріалу;
- головні висновки;
- перспективи використання результатів дослідження.

Розглянемо загальноприйнятну структуру статті більш детально. Основними елементами наукової статті є такі:

- назва;
- прізвище та ініціали автора;
- УДК;
- анотація;
- ключові слова;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- перелік використаної літератури.

Першим пунктом у структурі статті є її назва, яка становить дуже важливий елемент. За назвою судять про роботу загалом, тому заголовок статті повинен повністю відобразити її зміст. Правильніше буде почати роботу над назвою після написання статті, коли зрозуміла її суть і основна ідея. Деякі автори вважають за краще працювати

над назвою статті на початку своєї роботи, але таке підвладне в основному досвідченим дослідникам.

Після назви статті формується її анотація, яка виконує функцію розширеної назви статті й оповідає про зміст роботи. Вона показує, що, на думку автора, найцінніше і застосовано у виконаній ним роботі. Погано написана анотація може зіпсувати враження від статті. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним – близько 50 слів. Слід використовувати синтаксичні конструкції безособового речення, як-от: "Досліджено...", "Розглянуто...", "Установлено..." (наприклад, "Досліджено генетичні мінливості...") [2].

У вступі має бути обґрунтована актуальність питання, що розглядається, і новизна роботи. Якщо дозволяє об'єм статті, можна конкретизувати мету й завдання досліджень, а також навести відомі способи вирішення питання та їх недоліки.

Актуальність теми – міра її важливості в даний момент і в цій ситуації для вирішення зазначеної проблеми (завдання, питання). Це здатність її результатів бути застосованими для вирішення досить значущих науково-практичних завдань [3].

Новизна – це те, що відрізняє результат цієї роботи від результатів інших авторів.

Слід зазначити, що при виборі теми необхідно чітко усвідомлювати ті цілі та завдання, які автор ставить перед своєю роботою. Робота повинна містити певну ідею, ключову думку, якій і присвячується саме дослідження.

Формулювання мети дослідження – наступний елемент розробки програми, що є результатом вашого дослідження. Цим підсумком можуть бути: нова методика, класифікація, нова програма або навчальний план, алгоритм, структура, новий варіант відомої технології, методична розробка тощо. Мета будь-якої роботи, як правило, починається з дієслів:

- з'ясувати;
- виявити;
- сформулювати;
- обґрунтувати;
- перевірити;
- визначити;
- створити;
- побудувати [3].

Завдання – це, як правило, конкретизовані або більш приватні цілі.

Найважливішим елементом роботи над статтею є представлення результатів роботи і їх фізичне пояснення в основній частині статті. Необхідно подати результати в наочній формі: у вигляді таблиць, графіків, діаграм для більш повного розуміння читачами ідеї дослідження.

Завершаючим етапом статті є підведення підсумків. Висновок містить коротке формулювання результатів, отриманих у ході роботи. Автор дослідження підсумовує результати осмислення теми, робить узагальнення і рекомендації, які витікають з його роботи, підкреслює їх практичну значущість, а також визначає основні напрями для подальшого дослідження в цій галузі знань.

Висновки зазвичай пишуться, якщо стаття ґрунтується на експериментальних даних і є результатом багаторічної праці. Висновки не можуть бути занадто великими, досить трьох – п'яти цінних для науки і виробництва висновків, отриманих у результаті декількох років роботи над темою. Висновки повинні мати характер тез. Їх не можна отожднювати з анотацією, адже в них різні функції. Висновки повинні показувати, що отримано, а анотація – що зроблено.

У кінці роботи подається перелік використаної літератури – книг, журналів, статей із зазначенням основних даних, а саме: місце і рік видання, видавництво тощо. Посилання в тексті на літературу необхідно

подавати тільки у квадратних дужках, наприклад: [1], [1; 6]. Посилання на конкретні сторінки слід наводити після номера джерела – через кому зазначається сторінка (маленька буква "с."), далі її номер, наприклад [1, с. 5]. Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер необхідно через крапку з комою в тих самих дужках, наприклад, [4, с. 5; 8, с. 10–11].

Літературні джерела, що цитуються або використовуються у статті, повинні бути пронумеровані в порядку згадування про них у тексті. Список літератури необхідно наводити наприкінці статті бібліографічним списком джерел мовою оригіналу згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 [4].

Після розгляду основної структури наукової статті зупинимося на основних правилах її написання.

1. Необхідно уникати слів-паразитів. У науковому спілкуванні трапляється чимало слів-паразитів, які варто викоринювати, адже вони затіюють основну думку, відволікають від серйозного і глибокого сприйняття тексту. Кожному автору знайоме відчуття неможливості відмовитися від розмовної лексики, складного пошуку "самого того" слова, що найдоречніше відповідало б думці. На жаль, вставні слова, а саме: між іншим, до речі, до слова, так би мовити, часто переобтяжують текст, епітети на кшталт "найвизначніший", "найбільший", "найшановніший", "найавторитетніший" не додають нічого нового, а так звані новоутворення загалом перебирають на себе увагу, відволікають від основної суті. В обігу трапляються і "наукові канцеляризми", захоплення незвичними (часто перекрученими) термінами і парадоксальними формулюваннями (щось на зразок "аномально-девіаційної підваріації наукового дискурсу") [5]. Прихильники наукоподібного вигляду часто сподіваються заінтригувати незрозумілими фразами, філософськими матеріями, математичними формулами, складними реченнями з нагромадженням підрядних зв'язків. Польський дослідник Я. Парандовський зауважував: "Роздувати власний авторитет із допомогою ускладненого словника – давній прийом порожніх голів, жвавих пер і просто невіглахів. Доля поводить з ними, як мачуха: мало того, що виставляє на посміховисько за претензійне зловживання іноземними словами, вона ще постійно влаштовує їм пастки зі слів і термінів, які вони погано розуміють" [6]. Таким чином, при написанні наукової статті стиль мови повинен бути доступним для розуміння та звільненим від слів-паразитів.

2. Необхідно вміти стисло подати матеріал. Загальновідомий вислів "Стислість – сестра таланту" безпосередньо стосується і наукового тексту, де лаконічність, зрозумілість, прозорість думки та оригінальність ідеї співвідносяться з чіткою мовою, короткими фразами, продуманою формою. Рецепти мовної та логічної ясності заготовані в дослідженні українського мовознавця П. О. Селегія, який радить на лексичному рівні вживати загальновідомі слова, уникати двозначності, обходитися без запозичень там, де можна скористатися питомим словом; на морфологічному рівні – не нагромаджувати по кілька іменників, надто в родовому відмінку, не витісняти дієслова віддієслівними іменниками, домірно вживати різні частини мови; на синтаксичному рівні – не розтягувати занадто фрази, не розривати думку довгими вставками, обмежувати кількість підрядних речень, не захоплюватися пасивними зворотами, дотримуватися природного порядку слів; на композиційному – не порушувати послідовності викладу, не переставляти думки, обмірковувати поділ на абзаци тощо [7].

3. Необхідно уникати особових займенників у науковому стилі. Потрібно і варто висловлювати власну думку, якщо вона має вагомий аргументи, але не слід зловживати займенником "я" настільки, щоб це впадало у вічі. Як правило, для офіційних доповідей доречно уникати таких

особових займенників, як: я, ми, ти, ви, бо вони надають спілкуванню і тексту відтінку особистого звертання, неофіційного характеру. Найчастіше у науковій комунікації переважає використання безособових форм, наприклад, досліджено, розглянуто, проаналізовано; для розмовної лексики, неофіційного спілкування, безпосереднього звернення до слухача чи читача автор може обрати "я". Об'єктивності думки сприяють і безособові речення, пасивні звороти, зворотні дієслова.

Особові конструкції можна легко перетворити у безособові. Наприклад: я переконаний – цілком зрозуміло, що; ми вважаємо – вважається, що...

Надмірне захоплення "я" чи "ми" у науковому дослідженні постійно нашоує на думку, що автор більше захоплюється собою, аніж об'єктом дослідження, за особистісним фоном може загубитися суть. Постійне "ми" змушує задуматися над тим, чому дослідник себе постійно "звеличує", звертаючись до форми множини. Займенник "ми" найчастіше означає той колектив (автора і співавторів, групу авторів), що працював над концепцією, аналізом, результатами розвідки, впровадженням їх у практику тощо.

4. Не слід зловживати цитатами. У наукових дослідженнях часто використовуються цитати – дослівні уривки з використаних джерел, щоб за їхньою допомогою обґрунтувати, підтвердити або доповнити власну думку.

Текст цитати береться у лапки і наводиться без жодних змін, зі збереженням особливостей авторського написання, зокрема орфографії, пунктуації і шрифтових виділень. Якщо доводиться цитувати не все речення, а лише окремі слова чи фрази, за умови, що думка автора не буде спотворена, то такі вислови беруться в лапки, пропуск позначається трьома крапками, вказується джерело, звідки запозичена думка. У такому разі може змінюватися навіть відмінок у слові чи словосполученні, якщо цитата не є повною і підпорядковується синтаксичній будові фрази, частиною якої вона стає. При цитуванні та переказі джерел найчастіше використовуються такі словосполучення: "автор пише", "як твердить", "згідно з уявленням", "за словами" тощо.

Цитати мають подаватися лише з першоджерел, а не з праць інших авторів. Лише в тих випадках, коли першоджерело недоступне, можна скористатися цитатою, опублікованою в іншому виданні, тоді перед бібліографічним джерелом вказується: "цитується за" або "цит. за". Доцільно подавати перекази текстів інших авторів, максимально точно дотримуючись їхнього викладу, не допускаючи викривлення думок. Кожна цитата неодмінно супроводжується посиланням на використане джерело. Недотримання цієї обов'язкової умови веде до плагіату.

Слід зазначити, що коли текст дослідження переважаний цитатами та суцільними посиланнями на авторитетів, то виникає підозра у відсутності авторських міркувань і знань самого дослідника; робота набуває характеру компіляції.

Таким чином, для написання наукової статті необхідно, окрім теми дослідження, мати уявлення про основну структуру та правила її написання, володіти методологією її підготовки. Слід зауважити, що кожний елемент дослідної роботи несе своє функціональне призначення, тому повинен бути складений грамотно та згідно з установленим порядком. Основними елементами наукової статті є і назва, анотація, вступ, основний зміст, висновок та перелік використаної літератури, за вимогою видавництва включаються також ключові слова та реферат.

Проведений аналіз основних проблем при написанні наукової статті дозволив сформулювати базові правила: *необхідно дотримуватися наукового стилю написання, не переважувати роботу цитатами, а в разі їх подання, до-*

тримуватися наведення посилання, науковими канцеляризмами, малознайомими термінами, словами-паразитами та довгими реченнями. Необхідно стисло та лаконічно викладати основну ідею досліджень та результати даних, що були отримані. Якщо дотримуватися зазначених вимог, то в результаті буде отримано правильно написану наукову публікацію.

Література: 1. Про підвищення вимог до фахових видань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.vak.org.ua/docs/prof_journals/requirements.doc 2. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібн. / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2003. – 192 с. 3. Пятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посібн. / І. С. Пятницька-Позднякова. – К., 2003. – 116 с. 4. Інструкція щодо складання бібліографічного запису на автореферати дисертацій / [укл. Рудич О. Б.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — К. : Кн. палата України, 2008. – 19 с. 5. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – К. : Знання, 2005. – 309 с. 6. Парандовський Я. Алхімія слова [Текст] : літературний обзор / Я. Парандовський. – К. : Дніпро, 1991. – 373 с. 7. Селегій П. О. Науковий жаргон: основні ознаки та причини появи / П. О. Селегій – К., 2003. – 120 с.

*Стаття надійшла до редакції
07.09.2010 р.*

УДК 808.51:174.4

Середа А. С.

РЕЧЕВАЯ КУЛЬТУРА ДЕЛОВОГО РАЗГОВОРА

Аннотація. Рассмотрена речевая культура делового разговора и проведен анализ употребляемых ошибок, которые встречаются в публичных выступлениях современных деловых людей.

Анотация. Розглянуто культуру мовлення ділової розмови і проведено аналіз уживаних помилок, які зустрічаються в публічних промовах сучасних ділових людей.

Annotation. The speech culture of business communication is considered. The most used errors in public address of modern business people are analyzed.

Ключевые слова: речевые штампы, канцеляризм, ошибки в ударении и произношении, многословие, демагогия, тавтология, фразеологические повторы.

Наше время – время активных, предприимчивых и деловых людей. В современном мире создаются предпосылки для развития творческой инициативы, открывается широкий простор для выражения мнений, убеждений, оценок. Все это требует развития коммуникативных возможностей человека.

Важнейшим средством коммуникации является слово, которое во все времена оказывало большое влия-